

Prav tanka črta

Festival Pranger (letošnja izdaja se je končala v soboto) je nastal zaradi spoznanja o neslišnosti poezije in o nezadostnosti kritike le-te. Ker stanje stvari še ni preseženo, tudi tokrat objavljamo utemeljitve izbranih treh kritikov letošnjega festivala (Irene Novak Popov, Marka Golje in Andreja Hočevarja), ki so izbrali vsak svoje tri pesniške izbrance

ANDREJ HOČEVAR

Milan Dekleva: audrey hepburn, slišiš metlo budističnega učenca?

V nekaterih posebej izbranih primerih med poezijo, ki hoče biti zgolj brana in tisto, ki hoče biti zgolj razumljena, teče prav tanka črta: na eni strani je tista, ki razumeva, na drugi tista, ki hoče biti razumljena. Kadar je ta delitev preveč očitna, gre velikokrat na škodo bralca, ki mu je izbira med pritrjevanjem in sodelujočim izkopavanjem že vnaprej vsiljena. Po drugi strani pa poezija, kot je zbrana v zadnji knjigi Milana Dekleve, vabi k dvojnemu užitku v poljubnem vrstnem redu: pritrjevanje videzu (tj. formi izrečenega) in angažiranemu dopolnjevanju. Odlična zbirka audrey hepburn, slišiš metlo budističnega učenca? izhaja iz izjemne fokusiranosti pogleda, ki pri eni podrobnosti vztraja tako dolgo, dokler poantirano ne zjedri vseh vprašanj, ki jih prinaša. Odgovori so seveda skriti, jasno, saj misel teče, se utruji zaradi želje po spoznanju. Zaradi močne želje po ponotranjenem vo stvarih, katerih pojavnost predstavlja samo izhodišče za tako begotno misel, Dekleva v toku stvari išče trenutke miru, ko se vse na videz ustavi. Toda njegova misel je prav tako ostra kot njegov pogled, zato se končno le mora izteči v spoznanje, da je lepota prav tako grozna kot vsako v luči človekove minljivosti, ki oba pola povezuje kot stalna grožnja ničla in tišine onkraj naše (jezikovne) zmožnosti. Deklevova spretnosti je pri tem kajpada v združitvi obojega: v jeziku ujete ostrine prodornega pogleda in dekonstrukcijskega vpliva presežnega neizrekljivega. Njegove pesmi ob upoštevanju minljivosti med goro, vetrom, molkom makovih glav in modro peruniko beležijo poskuse razumevanja človeka presegačih razmerij. Kar se namreč zgodi v trenutnih uvidih znotraj kot-da ustavljenega časa, ne more biti opisan drugače kot nemožnost ali nezadostnost vsakega truda: Kaj pa lahko rečemo o dogodkih za obzorjem doživetja, dokler bo beseda? Nedvomni odgovor je seveda nič, kar da toliko več prostora poeziji.

Toda Dekleve ne zanima samo razumevanje razlike med vetrom iz jezika in tistim, ki ga jezik označuje. Poezija njegove zadnje zbirke sicer meandrija med minljivostjo ničla (pod nitzschejevim brki raste nekaj velikega: gnezdo ničla) in resnice (občutek, da se je suhi, skrknjeni list dotaknil resnice), je pa na mnogih mestih preluknjana z ganljivo ranljivostjo in drobnim zadovoljstvom ob iskrenih trenutkih ljubezni, pa tudi z nagajivim hahljanjem ob lastnem početju: torej zapisovanju vidnega kot tudi nevidnosti božjega. Ker videze velja vi-

deti, najde v njih Dekleva vsaj bežno zadovoljstvo in zadostitev, seveda ob zavedanju, da gre za trenutke pred nujnim dvomom; konec koncev je vse živo določeno s kruto tragičnostjo in upornostjo. Preprosta dejstva, ki več skrivajo, bolj ko se o njih sprašujemo, dokler se ne najdemo spet pred videzom, ki skriva vse to in še več. A s kakšno poetično močjo zna Dekleva izraziti svoje dvome in pomanjkljivosti jezika kot takega, kako duhovito zna pri tem biti biti plitek je precej bedno ob misli na prousta in polno omaro čajev. Pa vendar, koliko ganljivega zaupanja v preprosto človeško ljubezen kljub lepoti, ki ni nič drugega kot človekova zaostalost in nezadostna konstrukcija.

Miklavž Komelj: Nenaslovljiva imena

V sodobni slovenski poeziji najbrž ni nikogar, ki bi odgovornost bivanja čutil tako globoko in tako telesno kot Miklavž Komelj. Tudi Komeljeva poezija zahteva zbranega bralca, ki svoje naloge še ne opravi z golim sprejemanjem, temveč od njega pričakuje zavzet in globok angažma, povezan najprej z vložkom miselnega napora in nato, ko je oborožen z razumevanjem, še izpeljavo oziroma nadaljevanje skupnega bojnega načrta. Tenkočutnost je Miklavža Komelja namreč pripeljala v drugo skrajnost, kjer si mora nujno zastaviti vprašanje odgovornosti v zvezi z nekim bolj temeljnim uporom iz samega jedra življenja. Kajti ko v neki pesmi vzpostavi neposredno povezavo med dihanjem in rezistenco, ali ni s tem hkrati izrečeno že tudi to, da je za posameznika oboje enako določujoče? Komelju, kot pravi v neki pesmi, ni treba počakati na zmago fašizma; pravico, da o njem spregovori mu daje življenjska nujnost spremembe, saj je namreč vse, kar ni povezano s spremembo, protizivljenjsko. Upor, ki se dogaja z dihanjem, zato tudi nikoli ne bo v resnici dovršen; poganja ga stalnost spremenljivega oz. večno postajanje, njegove posledice pa so vidne v zraku, ki je zaradi posameznikovega dihanja nenadoma ves spremenjen. Na splošno Komeljeva poezija išče načine za razkrinkavanje vsega represivnega, kar je vsebovano tudi v vprašanju, kako se sploh odzvati na svoje ime, ki deluje zgolj kot redukcija vse posameznikove spremenljivosti in ko piše nekomu pismo, ga to dejanje navda z globokim dvomom, ali je sočloveka sploh mogoče na katerikoli način doseči. Komu piše? Kako se jaz loči od mi? Kakšna je razlika med nekdo in nihče?

Ne preseneča, da je Komeljeva poezija v zbirki Nenaslovljiva imena pogosto nekoliko izmuzljiva, čeprav je v posameznih segmentih tako zelo nepo-

Izbranci Andreja Hočevarja

Kaj pa lahko rečemo o dogodkih za obzorjem doživetja, dokler bo beseda? Nedvomni odgovor je seveda nič, kar da toliko več prostora poeziji

sredna. Sprememba kot osnovno določilo in upor kot edini način s spremembo skladnega življenja povzročita, da se Komeljeva poezija pogosto lovi za rep. Ko se denimo poskuša polastiti nekega neskončno kratkega trenutka, se mora že takoj v naslednjem verzu vprašati, za kateri trenutek ji je sploh šlo in njegovo pozitivno določitev odložiti v nepredvidljivost prihajajočega. Komeljeva briljantna sintaksa je določena z jezikovnimi drznostmi in dekonstrukcijami pravkar povedanega, ki kljub vsemu delujejo presenetljivo pesniško. Razen cikla klasične oblike sekstin si pesmi Nenaslovljivih imen svojo zapleteno formo sproti izmišljajo kot odraz tudi bolj globoke odgovornosti ali izključenosti iz govornice, čeprav Komelj ustrezno detektira tudi strašno željo, že kar potrebo po tem, da bi videne znake znake spravili v red in jih prebrali, na primer kroge na oklepju želve. Ne smemo pozabiti, da se dejanja odvijajo na platnu zanikanja njihove možnosti, zaradi česar Komelj v svoji poeziji vztrajno razvija svojo novo dialektiko, ki v preseganju preprostih miselnih opozicij išče nove prostore dihanja, mišljenja in pesniškega izraza. Toda popolna nerazumljenost ali ni pogoj za popolno razumljenost?

Peter Semolič: Vožnja okrog sonca

Semoličeva Vožnja okrog sonca je prefinjena in nepretenciozna zbirka poetičnih zapisov, sestavljenih v krhke nezaključene (pri)povedi o poskusih naselitve v prostor, ki nam je tako ali drugače dan v uporabo za bivanje, ne da bi zares vedeli, kaj z njim sploh početi. Sproščeno pripovedovane zgodbe o ceni kave ali avtobusa, o posedanju na vrtu z bratom, ne nazadnje tudi o nežni ljubezni in poglabljanjih vase so vse enako pomembne ali nepomembne, zato tudi lahko tako pogosto in brez šivov iz ene svobodno prehajajo v drugo. Semolič poudarje arbitrarnost in utrujenost misli, zato so njegovi stavki večkrat kar nezaključeni. Več kot očitno je, kako dolg se na trenutke Semoličevemu pesemskemu jazu zdi čas, kako kar traja in se vleče brez kakršnekoli obljube, saj poteka naša brezsmiselna vožnja skozi čas in prostor seveda v krogu okoli sonca in to, kljub poviša-

nim cenam bencina, še zmeraj zastoj, kot Semolič v neki pesmi duhovito povzema šalo in jo umešča v svoj lastni kontekst. Zavedanje majhnosti, povezano z močnim občutenjem pritiska tako notranje kot tudi zunanje resničnosti, je tukaj izhodišče, ki se ga Semoličev pesemski jaz mogoče niti ne trudi preseči. Njegovo potovanje je sestavljeno iz nizov posameznih drobnarij in razpršenih vsakodnevnih nezanimivosti, ki v dolgem času, če ne kar dolgčas, ki ga tako prebrisanu priklicujejo, obenem tudi zmorejo v hipu preleteti in predelati celotno zgodovino človeštva, zato da se na koncu spet znajdejo na svojem izhodišču: nič namreč ni pomembno in ničemur ni dano, da bi obstalo. Ali v bolj demokratičnem duhu: Semoličeve vsakdanje drobnarije so izgubljenost enakega med enakim in edino, kar njegov pesemski jaz v svoji izročeniosti mogoče priznava, je odsotnost skoraj vsake gotovosti onkraj vidnega. Vožnja okrog sonca je tako tudi zbirka o sprejemanju nevednosti kot življenjske stalnice onkraj našega truda.

Toda Semolič tudi tokrat ostaja v svoji običajni rahlo melanholični pesniški formi, čeprav je mestoma tudi tako fino samoironičen. In naj se na prvi pogled zdi, da se čas, ki bo arbitrarnosti zapisanega nekoč povrnil smisel in pomen, še tako oddaljuje, pa imajo Semoličeve pripovedi vendar še neko skrito rdečo nit, ki to lahko prejo bolj kot povezuje skoraj nevidno para. Semolič se namreč s svojo poetično gesto kar najbolj čvrsto prijemlje metafizičnega stebra subjekta in subjektivizma, medtem ko z drugo roko brska po metafizičnih okruških, razmetanih vse okrog njega in okrog sonca. Še zmeraj je on tisti, ki pripoveduje, a je čedalje bolj tudi tisti, ki je pripovedovan, ki skozi te zgodbe o odsotnosti globljih smislov dobiva svojo paradoksalno potrditev. Zgodbe, ki jih pripoveduje, pripovedujejo njega bolj natančno od njegovih neposrednih poskusov. Ko se namreč začne poglabljati vase, pride samo do spoznanja o lastni majhnosti: namesto studenta se mu razkrije blatna luža in to, da samemu sebi ne seže niti do kolen. Deset minut kasneje je že s prijateljem na kavi, mimo pa hodijo deli ženskih teles. Ljudje se oddaljujejo, liga prvakov se pa bliža.

Jens Petersen: Pisanje je "asocialna dejavnost"

Dobitnik nagrade Ingeborg Bachmann

Za Jensa Petersena, dobitnika letošnje nagrade Ingeborg Bachmann za književnost, je pisanje "asocialna dejavnost". Pisateljvanje je v nekaterih bleščočih trenutkih, na primer ob prejemanju nagrad, zelo prijetno. V celoti vzeto pa je zaznamovano z mnogimi frustracijami.

"Pri pisanju se človek ne počuti vedno najbolje, prej nasprotno," je zdravnik in pisatelj pretekli ponedeljek povedal za Nemški radio (Deutschlandradio). "To pogosto vpliva tudi na družabnost."

Petersen je minulo nedeljo v Celovcu prejel 33. nagrado, ki nosi ime Celovčanke, književnice Ingeborg Bachmann (1923-1973). Pred podelitvijo je potekal tridnevni bralni maraton, sedemčlanska žirija je nato z večino glasov v drugem krogu izbrala Petersena za odlomke iz neobjavljenega romana "Bis dass der Tod..." (Dokler nas smrt...). Roman "Bis dass der Tod..." bo objavljen jeseni leta 2010, je v ponedeljek v Münchnu sporočila založba DVA.

Ugledna nagrada prinaša 25.000 evrov. Ustanovilo jo je mesto Celovec, podeljujejo jo od leta 1977 in velja za eno najbolj pomembnih nagrad nemškega govornega območja. Letos se je zanjo

potegovalo osem nemških, štirje avstrijski in dva švicarska pisatelja.

Motivacija za pisanje izhaja iz tega, "da človek občuti nekakšno pomanjkanje in željo, da bi nekaj sporočil", je za Nemški radio še povedal 33-letni pisatelj, ki izhaja iz Pinneberga pri Hamburgu, v Zürichu pa delata kot zdravnik. To so večinoma zadeve z avtobiografskimi potezami. Petersenu se zdi nesmisel, kadar si pisatelji domišljajo, da njihovo pisanje nima nobene zveze z njihovim lastnim življenjem. Lastnih vsakdanjih izkušenj s klinike sicer ne more neposredno preliti v literaturo. Pogosto je za pisanje potreben večletni odmik. Teme, o katerih piše, se morajo namreč najprej "usesti",

potem morajo "počivati" in nazadnje jih je potrebno ponovno "domisliti".

Podeljevanje književne nagrade v Celovcu je Petersen, kot je dejal, spremljal že kot dijak. Do nje je čutil podoben odnos kakršnega imajo nekateri do dosege gola v končnici svetovnega prvenstva: "Človek se zaveda, da je čista norost, da se to ne bo nikoli zgodilo, vendar pa sme o tem vsaj sanjati." Petersen je že za svoj debutantski roman "Die Haushalterin" (Gospodinja, DVA, 2005) prejel več nagrad, med njimi nagrado "aspekte", ki jo podeljuje nemška televizijska mreža ZDF in ki velja za eno najbolj pomembnih nagrad za pisateljske začetnike nemškega govornega območja. (sta)

Ingeborg Bachmann